

EL DRET CATALÀ I EL REPARTIMENT DE LA TERRA

per

JOAQUIM DE CAMPS i ARBOIX

En l'homenatge a la memòria del mestre Borrell i Soler hi escaurà, crec, un estudi, per modest que sigui, en el qual caldrà evocar l'eficiència que en el córrer dels segles ha exercit el Dret català per al més adequat repartiment de la terra, servint així a la formació d'una estructura social prou apta per a assegurar el benestar dels catalans i acréixer la riquesa de Catalunya.

Aquest estudi s'encamina a demostrar que, en gran part per obra del seu Dret, Catalunya ha resolt a l'avançada aquell postulat agrari com no ho hagi aconseguit cap altre poble peninsular. La deducció final serà que un ordenament jurídic de tanta virtualitat creadora no pot ésser titllat d'anacrònic, no porta en si tares decadents i, per damunt d'adverses contingències, té saba de perennitat i esperança d'esdevenidor.

Extraurem la primera prova del quadre de la legislació agrària espanyola promulgada de la guerra civil ençà.

Per això començarem per donar la llista d'aquella legislació agrosocial:

Llei de Colonització i distribució de la propietat en zones regables de 21 d'abril del 1946.

Llei de Patrimonis familiars de 15 de juliol del 1952.

Llei d'Explotacions agràries exemplars de la mateixa data.

Llei de Concentració parcel·lària de 20 de desembre del 1952.

Llei d'accés a la propietat dels arrendataris protegits de 15 de juliol del 1954.

Llei de les unitats mínimes de conreu d'igual data.

Llei de conservació i millora del sòl agrícola de 15 de juliol del 1955.

Pels títols d'aquestes disposicions s'endevina sense esforç llur objecte i finalitat, és a dir, s'encaminen totes a cercar solució als mals ancestrals del camp espanyol. Doncs bé: es pot dir que aquestes mesures, o no tenen cap relació amb el problema del camp català, o n'hi tenen escassa pel fet potíssim d'haver resolt aquest anticipadament i espontània el problema de la millor distribució de la terra.

A què és deguda aquesta extraordinària situació? Es deguda a dos fets cardinals: a les condicions idiosincràsiques dels catalans i a la influència exercida pel Dret de la terra.

El primer factor determinant de totes les consecucions humanes és, valgui la redundància, l'home, de manera que els fruits de l'obra per aquest acomplida ens donarà la mesura de la major o menor bondat de les seves creacions. Si això és veritat referit a l'home individual, també ho és amb referència a l'home col·lectiu, el poble. Per tant, si els homes i els pobles —com els arbres— es coneixen per llurs fruits, amb el llibre de la nostra història a la mà haurem de concloure que els catalans, en conjunt polítics mediocres, hem demostrat un sentit pràctic i un saber fer econòmic i social que ens ha estat profitós i ens enorgulleix.

Econòmicament i social s'han palesat els nostres atributs sobresortints. "El català accentua, ha dit Ferrater i Mora, aquestes quatre formes de viure assenyalades; però, a més d'accentuar-les, les concep com una unitat on queden arrelades totes quatre. Continuitat, seny, mesura i ironia no són, per consegüent, quatre maneres diferents de viure que puguin separar-se com separem materialment un objecte d'un altre". "Cada forma implica totes les restants; està no sols enllaçada, sinó també fosa amb les altres. Quan posseeix continuïtat, quan és assenyat, quan és mesurat, quan és irònic, el català fa, en realitat una sola cosa".¹

En la nostra projecció a la vida econòmica i social, els catalans, si hem fet prodigis contra vents i maror, ha estat, a més, per aquestes dues altres prerrogatives tan ancorades en els òrgans del nostre dinamisme: la vocació pel treball i l'esperit d'empresa. Vicens i Vives ha afirmat: "Sols per la

1. Josep FERRATER MORA, *Les formes de la vida catalana*, Editorial Selecta, Barcelona 1955, 33.

capitalització del treball hem arribat a ésser gent en la història econòmica". "Els catalans... sabem refugiar-nos en el treball en el moment de les grans sotragades, quan s'ensorra l'edifici de les nostres il·lusions i anem esmaperduts topant per les cantonades de la història".²

La millor prova de l'esperit d'empresa, d'iniciativa, dels catalans radica en els resultats obtinguts. A l'alba de la reconquesta pirinenca, que tingué per bressol la Marca Hispànica i el comtat de Barcelona, allí on avui l'espasa havia foragitat els sarraïns, demà l'aixada iniciava la romputa d'erms desolats o de boscuries espesses. L'obra de l'aprisió començava a càrrec d'homes tan ardits i heroics en llur feixuga tasca silenciosa com els estrenus guerrers que inscrivien ostentosament en llurs blasons títols de glòria. Semblantment a les aspres terrasses de l'altiplà de Castella, aquella antiga gleba catalana era ingrata i migrada; com a Castella, la selva envaïa compactes muntanyes i planes. Doncs bé: mentre a Castella la destrallava sense preveure'n la repoblació i en despullava el paisatge, a casa nostra el pagès dosificava la seva política agrària amb seny i mesura.

Continuem el parangó: Segons Viñas Mey, "la aflluència de numèric en España en la primera mitad del siglo xvi, derivó hacia el negocio agrícola por estimarlo el más saneado y productivo. No se compraba la tierra en Castilla y Andalucía, especialmente, para ser cultivada por el nuevo dueño, sino como objeto de especulación, como si la tierra fuera en el torrente circulatorio de la contratación mercantil un valor especulativo más".³ Però, encara hi ha més: Florián de Ocampo, escriptor de l'època, condemna la política cerealista, empresa en aquell mateix segle xvi, en dir: "Comenzaron a faltar los montes, que todo se rompía en Castilla para labrar".⁴ De tot aquest desgavell, avui en palpem les conseqüències: les "Cortes de Procuradores", amb data 15 de juliol del 1955, han hagut d'aprovar una llei de defensa i millora del sòl agrícola. El ministre del ram, Cabestany, hagué de fer aquesta terrible declaració: "España — da pena confesarlo — se alista en la vanguardia de las naciones que necesitan con urgencia un profundo plan antierosivo". En citar els efectes de l'erosió reconeix que "esa capa sacada de la roca madre

2. Jaume VICENS I VIVES, *Notícia de Catalunya*, Edit. Àncora, Barcelona, 1955, 69.

3. Carmelo VIÑAS Y MEY, *El problema de la tierra en la España de los siglos xvi y xvii*, Consejo Superior de Investigaciones Científicas, Madrid, 1941, 34.

4. VIÑAS Y MEY, *ob. cit.*, 23.

por vientos, lluvias y ríos, y cuya fertilidad es tan difícil de lograr, puesto que es necesario el transcurso de dos mil a siete mil años — según condiciones — para formar quince centímetros de espesor, se ha perdido en gran parte por una serie de factores culposos, entre los que se encuentran la remoción excesiva del terreno, la labor efectuada sin seguir las curvas de nivel, la quema de los rastrojos, el agotamiento excesivo de materia orgánica, el pastoreo abusivo”.⁵

Encara, afegirem, la diferència temperamental agrícola entre Castella i Catalunya, l'aguditzada en termes inequívocs, l'onerosa hipoteca que hagué de patir el camperol castellà durant segles per causa i culpa d'una institució tan formidablement oligàrquica com la famosa Mesta. Aquella aguda pugna entre agricultura i ramaderia és inconeguda a casa nostra i, donat el nostre tarannà, aquella servitud esdevé inconcebible entre nosaltres.

És, per tant, inconcús que els factors humans, originaris d'una idiosincràsia col·lectiva són el primer element a tenir en compte per a judicar el desenrotllament agrícola d'un poble. D'ells deriva, a través dels segles, la configuració econòmica del sòl, la fesomia del paisatge, la prosperitat o la pobresa de l'activitat agrària, les formes de la vida rural.

De l'encert de les generacions catalanes que han fruit i penat damunt la sagrada terra, en queda un territori verd i ufanós que n'ha corregit la duresa primitiva, amb planes d'exuberants esplets de tota mena, amb altures mitjanes on s'enfilen les vinyes, amb quintanes ben aprofitades en els espadats dels pujols, amb muntanyoles i muntanyes reblertes de totes les espècies arbòries, des de l'olivera de les tebiors mediterrànies fins al pinavet que afitja les congestes pirinenques. En conclusió: gràcies als valors humans de la nostra gent, hem assolit un grau de realitzacions agrícoles tals que en fer de la gleba catalana una font de riquesa a l'altura d'Europa, l'hem protegida i embellida talment que no necessita mesures legislatives *in extremis* ni provoca blames que dictessin al gran Antonio Machado aquests versos:

“El hombre de estos campos que incendia los pinares
y su despojo aguarda como botín de guerra,
año hubo raído los negros encinares,
talado los robustos robledos de la sierra.

5. De l'esmentat discurs, *La Vanguardia*, Barcelona, 15 de juliol de 1955, 4.

"Hoy ve sus pobres hijos huyendo de sus lares;
la tempestad llevarse los limos de la tierra
por los sagrados ríos hacia los anchos mares;
y en páramos malditos trabaja, sufre y yerra." ⁶

Al costat d'aquests factors idiosincràsics, i segurament producte d'ells mateixos, hi ha l'estructura jurídica que els pobles s'han donat. No en va el Dret és la consagració i l'ordenament del fet social.

Catalunya, en plena compilació dels seus usatges feudals, va tenir un instint precursor: invocà el Dret romà, i n'usà, en féu el seu dret comú, adaptant-lo a la seva contextura com un vestit fet a mida. La Constitució *Encara statuum*, per la qual es prohibia invocar en els plets el *Corpus* de Justinià, demostra que els homes de dret de Catalunya s'anticiparen al romanisme dels glossadors.

Amb aquell fonament per base, el Dret català s'anà imbuït d'un acusat sentit social en l'ordre successori amb la figura consuetudinàriament elaborada de les capitulacions matrimoniales. L'heretament universal, d'una part, i, de l'altra, el sistema legitimari que li serveix de complement, són els pilars de tot un règim ungit per la proporció i l'harmonia.

L'heretament universal, columna vertebral de l'estructura, comporta una filosofia i un poema. Ordenat, generalment, en forma de fideïcomís condicional, s'escalona en termes tals que no ultrapassa dues generacions i proclama la primacia social del patrimoni per damunt l'interès individual. En contemplació del matrimoni de l'hereu, les capitulacions, com a estatut de la família, regulen les relacions econòmiques entre els pares heretants i l'heretat; es pacten usdefruits, reserves i altres mesures precautòries; els futurs contraents estableixen el sistema dotal, l'escreix i altres pactes esponsalícis; ells mateixos atorguen heretaments preventius i prelatius per tal de salvaguardar-se de l'atzar per la previsió. Els heretaments d'aquesta índole comporten, encara, d'altres aspectes d'alta moral social: l'associació de famílies derivades de la institució hereditària, d'una part, i, de l'altra, de la llegendària constituïda pels altres fills; l'esperit del Dret no vol pas la insolidaritat producte de l'egoisme o del despit, sinó que desitja la vinculació més estreta possible entre hereu i fadrísters, per a atorgar-se recíproca ajuda en la necessitat o en la malastrugança.

6. Antonio MACHADO, *Por tierras de España*, "Obras completas", Espasa-Calpe Argentina, S. A., Buenos Aires-México 1949, 5.ª ed. 95.

Amb aquest sistema coherent el Dret català aspira a evitar el fraccionament dels patrimonis, i per aconseguir-ho adopta la quarta llegítima més curta. És sabut que a Catalunya coexistiren un temps dues quotes: la del terç del dret justinianenc, i la del quart, privilegi de Barcelona, del dret romà clàssic. En perseguir la unificació es planteja un delicat problema d'opció entre els dos *quantum*. Predominà la segona fórmula responent a un pensament mateix: aquell que presidí la institució d'hereu, és a dir, evitar que es fragmentés el bloc hereditari, fragmentació que en tants de països ha desembocat en el més infecund i antieconòmic parvifundisme.

En una altra direcció, el pensament predominant del nostre dret preveïé els mals d'una excessiva concentració de la propietat de la terra, i a aquest objecte adoptà precaucions adients. Si el quart llegitimari ara bo per a la perpetuació dels béns pairals, a recés de la usura i de la inòpia econòmica, també era un apreciable gravamen que dificultava una creixença desmesurada. No en tingué prou: per al cas més compromès en aquest sistema successori, que és quan es compleix la condició resolutòria del *sine liberis decesserit*, és a dir, l'hereu gravat que mor sense fills o amb fills que no arriben a l'edat de testar, establí la quarta trebel·liànica, veritable punició en molts casos del patrimoni, amb què aconseguí que l'acumulació dels béns no s'engrandeixi a l'extrem, que a poc a poc no s'arribés, si no al latifundisme, a la reunió d'un conjunt de finques superior a la conveniència i a la mesura d'un més afinat repartiment de la propietat rural.

Tot això, complementat encara per nombroses previsions que n'arrodoneixen la forma. Citarem: la successió irregular dels impúbbers amb el predomini del principi de troncalitat — *paterna paternis, materna maternis* —; la mateixa carta de gràcia amb un possible escalonament del dret de lluir i quitar, a fi de retenir i recuperar els béns tramesos i, sobretot, l'horror per l'abintestat, en tot allò que té d'inconvenient la manca d'una voluntat conscient i ordenadora.

Que els juristes catalans hagin exultat, a vegades fins al ditirambe, l'ànima del nostre ordenament successori, res no té d'estrany perquè n'han viscut i admirat causes i efectes. És més demostratiu que siguin els juristes no catalans els qui n'hagin donat esclatant testimoni.

Moret i Silvela han glossat el quadre descrit amb aquests termes: "La costumbre del heredamiento, que produce el efecto de no quedar incierta ninguna sucesión, ha venido a hacer más fecundas y sobre todo

más palpables sus consecuencias, conservando los bienes de familia, transmitiéndolos sin desmembrarse de generación en generación, y colocando al heredero o preferido como núcleo al cual acuden, en cuyo derredor se agrupan todos los demás individuos que temporalmente se separan de ella, a quienes apartó el capricho de la fortuna o los azares de la suerte”.⁷ Altamira, per la seva part, arriba a dir que la divisió de la propietat és tan antisocial, que “no es más que una consecuencia de la exaltación del individuo, de su predominio en la vida, de la ruptura y disgregación del grupo, de la asociación, de la familia y parentesco como unidad”.⁸ Severino Aznar, després de disertar sobre els perills de la mateixa divisió patrimonial, exclama: “¿Qué? ¿Volvemos otra vez al *heredu*?”... per a concloure: “Sí, sí, viene el viejo vínculo como ha vuelto la asociación profesional... como reacción del siglo XIX”.⁹ Això sense comptar les opinions de tractadistes de Dret civil general i la plèiade entusiasta d’homes de Dret de les regions anomenades forals com els Moneva, Lorente Sanz, Palá, Martín-Ballester, Faién, Salinas, García Royo (Luis), Pons Marqués i tants d’altres.

Recollirem, però, aquesta sèrie d’opinions recents: Sapena reconeix que “en las regiones forales, y especialmente en tierras pirenaicas y comarcas próximas, al amparo de su peculiar ordenamiento, las familias campesinas regulan su vida con normas similares a las de la nueva ley — la de Patrimonios familiares —, sujetando el patrimonio con pactos tendentes a igual finalidad: adscribirlo a la familia, subordinando al individuo... Tales podemos conceptuar como precedentes remotos, y a la par vivos, de la Ley de Patrimonios familiares, en especial los heredamientos forales, su modelo al regular la sucesión *mortis causa*”.¹⁰ Lacruz declara: “El tiempo ha venido a dar razón a quienes defendían la bondad del Derecho foral contra los prejuicios entonces imperantes, y acaso ocurriría de la misma manera si se suprimieran hoy instituciones que algunos tienen por anacrónicas o menos conformes con la sociedad actual”.¹¹ Martínez de

7. Segismundo MORET Y PRENDEGAST i Luis SILVELA, *La familia foral y la familia castellana*, Madrid, 1863, 155.

8. Rafael ALTAMIRA, *Historia de la propiedad comunal*, Madrid, 1890, 249.

9. Severino AZNAR, *Despoblación y colonización*, Editorial Labor, Barcelona, 1930, 189 i 197.

10. Joaquín SAPENA, *En torno a la ley de patrimonio familiar*, en *Revista de Derecho Privado*, Madrid, jul.-set. 1953, 707.

11. José Luis LACRUZ BERDEJO, *La discusión en torno a los Derechos forales*, *Revista Albor*, Madrid, jul.-ag. 1948, 408.

Bedoya escriu: "En las legislaciones forales, los sistemas sucesorios son, en general, más convenientes para evitar la pulverización de los predios que el contenido del Código civil".¹² Olmedilla observa encertadament que "la partición de la herencia *in natura* que establece el Código civil es, legalmente, la causa principal del estado actual del fraccionamiento de la propiedad agraria. El hecho es evidente, y la subsistencia en nuestra patria de derechos no codificados, en cuyas áreas de vigencia el problema del fraccionamiento es inapreciable, lo demuestra de modo cabal".¹³ Uriarte diu aquestes paraules taxatives: Catalunya "para la persistencia de su sabia organización secular familiar, se vale de su régimen foral especial y modela instituciones típicas, orientadas todas la mismo fin, que logra plenamente, como algo perfecto".¹⁴ Per la seva part, Pascual Marín no amaga l'atracció que exerceix damunt seu la part essencial del nostre pensament jurídic, quan afirma: "Si tenemos en cuenta que lo más importante del Derecho de nuestras regiones en todo aquello que se refiere al régimen sucesorio o familiar, hay que llegar a la conclusión de que el Código civil vigente, además de no respetar nada en este orden, sus normas son las más desafortunadas, debido precisamente a que no le fue posible, en esta parte, copiar servilmente al Código napoleónico, como hizo en el resto".¹⁵

Remarca especial mereix l'opinió de Ballarín, exposada en una brillant exegesi sobre el Codi civil i l'agricultura. Assenyala que "toda la tendencia actual a proteger la unidad de la empresa agraria en el momento crítico de su transmisión sucesoria, viene a coincidir con las previsiones de nuestros Derechos forales para la conservación de la "casa"; la libertad de testar, el usufructo universal del cónyuge supérstite... A fin de calibrar la importancia que reviste este fenómeno, es preciso tener en cuenta que, como ha puesto de relieve Roca Sastre, "en las regiones forales se ha conservado hasta nuestros días un Derecho sucesorio que representa la máxima perfección deseable para la transmisión *mortis causa* de las explotaciones

12. IGNACIO MARTÍNEZ DE BEDOYA, *Observaciones a la Ley sobre fijación de unidades mínimas de cultivo*, en *Revista Crítica de Derecho Inmobiliario*, Madrid, mayo-abril 1955, 162.

13. JESÚS OLMEDILLA MARTÍNEZ, *Algunas observaciones en torno a la ley de Concentración parcelaria*, en *Revista de Derecho Privado*, Madrid, febrero 1954, 8.

14. JOSÉ URIARTE, *Derecho agrario español*, en *Revista Crítica de Derecho inmobiliario*, Madrid, julio 1935, 685.

15. PASCUAL MARÍN PÉREZ, *El Derecho catalán ante la posible reforma del Código civil*. Editora Nacional, Madrid, 1954, 43.

agrícolas". I el mateix tractadista afegeix: "Esta relación entre el Derecho foral y agrario ha sido ya admitida por don Federico de Castro en su última posición sobre la cuestión foral, impresionado especialmente por la exposición de Roca en la ya citada conferencia (Ramón María Roca y Sastre: *La necesidad de diferenciar lo rural y lo urbano en materia de Derecho sucesorio*, en "Anales de la Academia Matritense del Notariado", 1943). Sin embargo, en lo que conviene insistir es que nuestro Derecho foral tiene un *sistema* completo de normas centradas sobre la empresa familiar agraria, sistema que por cierto se está tratando de construir en casi todos los Derechos modernos, incluso en el nuestro". Encara més, Ballarín, després d'afirmar que, al seu entendre, entre els defectes del Dret foral hi ha el seu feble contingut social (!), conclou: "...pero, en resumen, preferimos por ahora limitarnos a afirmar que, con retoques que corrijan su individualismo, el Derecho foral puede ser una de las bases de partida para construir un nuevo Derecho agrario español, fundado en la empresa y en la familia como principal grupo productivo. (Una clara influencia del Derecho foral en el ámbito jurídico agrario se observa en la ley de 14 de julio de 1952 sobre Patrimonios familiares)".¹⁶

L'allusió a Federico de Castro i Bravo i a la seva darrera posició respecte al nostre Dret, és digne d'atreure l'atenció. A més del que ha dit no fa gaire l'eminent professor, és significatiu el fet d'haver suprimit diversos passatges sobre el nostre ordenament legal en la segona edició del primer volum del seu *Derecho civil español*; aquestes rectificacions d'un antic antiforalisme justifiquen l'afirmació de Ballarín, encara que subsisteixen en la ment del jurista castellà alguns prejudicis, que no ha esvaït completament, sobre l'abast polític dels drets forals. Castro y Bravo arriba a aquesta conclusió: "Que sin creer —lo que sería supersticiosa idolatría— que el contenido de todos los preceptos de cada uno de los Derechos forales sea impecable o que sus disposiciones estén unguidas por el crisma de la infalibilidad, estimo que contienen instituciones muy valiosas, en más de un caso superiores a las codificadas, y que, teniendo en cuenta su proporción numérica, expresan más fielmente que el Derecho castellano (especialmente respecto a las Partidas) la pureza de la tradición jurídica española; es decir, que creo que los Derechos forales merecen

16. Alberto BALLARÍN MARCIAL, *El Código civil y la agricultura*, en *Revista de Estudios Agro-sociales*, Madrid, gener-març 1953, 14 i 15.

la máxima consideración, como expresivos (cuando lo sean) del Derecho tradicional".¹⁷

Aquest florilegi d'opinions, sobretot les de darrera hora, és en part una compensació de les punyides sofertes tant de temps per tan nombroses i gairebé sistemàtiques expressions de menyspreu o de sarcasme.

Però, per damunt de totes les opinions, favorables o adverses, per rellevants que siguin, la més contundent demostració de la bondat del sistema de l'heretament català radica en la resurrecció en la llei d'una figura gairebé bandejada per anacrònica i deshumanitzada. La reacció, observada arreu de l'Europa occidental, és colpadora: ja no és solament a Anglaterra i a Alemanya, exemples de pobles de vinculació hereditària, sinó a França, on s'ha emprès aquest nou camí d'un Damasc jurídic. El legislador espanyol no podia quedar al marge del moviment: la llei de patrimonis familiars n'és la prova. N'és la prova perquè, malgrat circumscriure's l'entitat legal a unes finques rústiques nascudes entorn d'una mesura agro-social, el fet cert és que en disposar la reforma s'ha hagut de fer sota el signe de la indivisibilitat hereditària. Per a comprovar-ho n'hi ha prou en reproduir un passatge del preàmbul de la llei assegurant que persegueix "impedir la división de las explotaciones creadas por el Instituto Nacional de colonización, poniendo firme valladar al efecto disociador resultante de la aplicación de algunos preceptos vigentes, un tanto ajenos a las preocupaciones económicas y sociales que inspiran la política del Movimiento". Ja no es pot fer una més solemne i explícita repudiació del règim successori vigent en el Dret dit comú ni un indirecte però expressiu reconeixement de la bondat i de la modernitat del nostre ordenament jurídic.

En conclusió: el Dret català té un paper preponderant en el ben ponderat repartiment de la propietat rural catalana, i, en conseqüència, al millor repartiment, en general, de la seva terra.

A aquest bon ordenament, hi han contribuït d'altres factors jurídics d'una gran difusió entre nosaltres, a més del sistema successori examinat. Així, hi han contribuït d'una manera principalíssima un dret real: l'emfiteusi i uns contractes: les parceries, en especial, la masoveria. D'aquests

17. Federico DE CASTRO Y BRAVO, *La cuestión foral y el Derecho civil*, en *Anuario de Derecho civil*, Madrid, juliol-setembre 1949, 1.004.

contractes, n'ha nascut una figura agrària característica: el mas, la influència del qual en la formació d'una superfície òptima de conreu és quantiosa i eminent.

L'emfiteusi, tant la genèrica com l'específica de la rabassa morta, hi ha contribuït perquè és un instrument preciós per a ésser utilitzat per gent que, com els catalans, ajunten l'esperit d'empresa a la mesura. En efecte: s'ha dit que l'emfiteusi era una institució de països pobres, i la dita, aplicada a edats remotes, deu ésser certa, encara que en aquells temps fossin pobres totes les terres. En tot cas, més que no pas l'arrendament i el *precarium*, l'emfiteusi ofereix vastes perspectives i una millor recompensa de l'esforç esmerçat. De fet, el domini útil és un títol de semidomini en virtut del qual les millores realitzades a la finca són remunerables, s'hi incorporen per augmentar-ne el valor i rendeixen tan bon punt esdevenen increment de la producció. L'emfiteuta, doncs, sense traves ni perills irreparables, si compleix l'estatut emfitèutic i, en especial, paga el cànon, generalment proporcionat a les possibilitats del bé acensat, pot desenrotllar el seu dinamisme amb seguretat i tranquil·litat. Pot fer-ho amb il·lusió i esperança per tal com té els peus ben afermats sobre la gleva conreada. Les velles generacions catalanes de terratinents i de pagesos usaren indistintament l'emfiteusi per a la rompuda de terres ermes, per a premiar serveis i satisfer deutes d'agraïment, per a les plantades d'arbres i de ceps, per a desvincular de la unitat patrimonial parcel·les isolades. La rabassa morta fou la primera manifestació en el ram. Per ella s'introduí a Catalunya una abundosa font de riquesa que ha original una excellent producció de vi apte per a la florida, en manta contrada nostra, d'una indústria enològica cada dia més perfeccionada.

Són nombrosos els masos que han tingut en el cens llur bressol. Unes vegades formats per l'agrupament de finques d'un mateix titular, la dispersió de les quals les feia de mal conrear; d'altres, vells terrenys d'artigues o boïgues, que eren cedits en cens amb l'obligació de construir-hi una casa a expenses del censatari. Masos muntanyencs i humils, que han contribuït a poblar verals remots tot portant una alenada de vida a regions naturalment desèrtiques.

Però la masia catalana que més compta és la de terres pròsperes i pròximes a centres urbans d'importància, apte per a la policultura, és a dir, capaç per a produir intensivament els més variats esplets i desenrotllar una vasta activitat pecuària. En una certa manera autàrtiques,

aquestes masies estan en condicions per a valorar al màxim llur producció.

El pensament que presidí la creació del mas fou el d'acostar el conreador al conreu, amb lligams que uneixen estretament l'home a la terra i li permeten el millor aprofitament de l'horari laboral amb el major estalvi per a homes i bestiar. El mas català secular és la més autèntica manifestació del "coto redondo acaserado" que, a mitjan segle passat, l'insigne agrarista castellà Fermín Caballero proposà com a solució dels problemes del camp espanyol concebia aquest *coto* com una figura geomètrica, millor una circumferència, constituïda de terres annexes o molt pròximes a la casa camperola plaçada dintre el perímetre d'aquelles.

La fórmula de Caballero devia ésser tan plausible, que avui, gairebé a un segle de distància, es veu recollida per l'actual legislador amb la Llei de Concentració parcel·lària de 20 de desembre de 1952. El discurs del ministre del ram, Cabestany, evoca Jovellanos i el mateix Caballero per a reconèixer que les causes del parvifundisme espanyol són "la pròpia idiosincrasia del campesino, el aumento continuo de la poblaci3n agrícol a y el régimen sucesorio que establece nuestro Código civil"... Més endavant declara que "no es injusto afirmar que a los redactores de nuestro Código civil no les preocuparon demasiado las particularidades de la agricultura, ya que no tuvieron en cuenta la organizaci3n económica de la explotaci3n agraria como un elemento diferenciador, ni para ellos hubo agricultores, sino individuos, ni haciendas o empresas agrarias, sino fundos o trozos de terrenos".

Per fi, un terme comparatiu ens donarà un argument de pes a favor del nostre punt de vista. L'extraurem de les següents mitjanes del nombre d'hectàrees, de menys a més, que a Espanya conrea directament cada agricultor:¹⁸

Astúries i Santander	0,82
Galícia	1,45
Canàries	1,75
País Basc	3,17
Catalunya i Balears	3,34
Andalusia oriental	3,62

18. LUIS GARCÍA OTEIZA, *Los regímenes de explotación del suelo nacional*, en *Revista de Estudios Agro-sociales*, Madrid octubre-diciembre de 1952, 61.

Llevant	3,96
Rioja i Navarra	4,50
Lleó	5,21
Aragó	7,47
Castella la Vella	9,21
Castella la Nova	10,83
Andalusia occidental	17,18

El promig corresponent a Catalunya-Balears produeix una sensació d'equilibri, de fortitud; una sensació reforçada per un altre element de judici complementari, que és de la major importància, referit al fet de demostrar-nos una altra estadística, que ometem perquè no és del cas, i de la qual resulta que la unitat de superfície mitjana catalana permet de nodrir la major població rural entre totes les regions espanyoles.

En conclusió: si suposem que el Dret català ha contribuït a resoldre només que sigui en un cinquanta per cent el problema social del camp, els catalans li deuran etern agraïment. Per una font tan autènticament popular la col·lectivitat catalana d'ahir posà i consolidà fonaments solidíssims, mentre que el mateix ordenament legal, avui reconstituït i rejuenit, projecta resplendors de llarga esperança sobre els camins de la Catalunya de l'esdevenidor.